

İLKÖĞRETİM OKULLARINDA SINIFTA ZAMAN KAYBETTİREN ETKİNLİKLER

Sait TAŞ*

ÖZET

Çalışmanın amacı, alt orta ve üst sosyoekonomik düzeye sahip çevrelerde bulunan ilköğretim okullarında, öğretmenlere sınıfta zaman kaybettiren etkinliklerin neler olduğu ve dersin hangi sürecinde gerçekleştiğini belirlemektir.

Araştırma sonucunda, genel olarak sınıfta zaman kaybettiren etkinliklerin; sınıf öğretmenlerinde dersin işlenişinde, branş öğretmenlerinde dersin girişinde ve işlenişinde daha sıklıkla olduğu gözlenmiştir. Branş öğretmenlerinde, sınıf öğretmenlerine göre sınıfta zaman kaybettiren etkinliklerin daha sıklıkla meydana geldiği tespit edilmiştir. Sınıf öğretmenlerinde sınıfta zaman kaybettiren etkinlikler konusunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Alt sosyoekonomik çevreye sahip ilköğretim okullarında sınıfta zaman kaybettiren etkinlikler, orta ve üst sosyoekonomik çevreye sahip okullara göre daha çok bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sınıf yönetimi, Zaman yönetimi, Sınıfta zaman yönetimi.

TIME CONSUMING ACTIVITIES IN PRIMARY SCHOOLS

ABSTRACT

The aim of this study is to define the time losing activities for teachers in the class in primary schools which have lower middle and upper socio economic environment and in which period of the lesson these activities occur.

It is seen that time losing activities in class teachers occur during teaching, and time losing activities in subject teachers occur at the beginning of the lesson and during the lesson. Class teachers are compared with subject teachers, and it is determined that in subject teachers, time losing activities occur more often than class teachers. As for class teachers, no considerable difference has been determined according to the gender of teachers about

* Yrd.Doç.Dr. Süleyman Demirel Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Isparta, TÜRKİYE, stas@tef.sdu.edu.tr

time consuming activities. In the comparison of schools, it is seen that the time losing activities occur more often in primary schools that have lower socio economic environment than the primary schools that have upper socio economic environment.

Key Words: *Classroom management, Time management, Time management in class*

I. GİRİŞ

Zaman, insanın duyu organlarıyla algılayamadığı, fiziki, felsefi, psikolojik ve sosyolojik boyutları olan bir olgu ve gerçekliktir (Karşlı, 2006). Zaman, olayların geçmişten bugüne gelip, geleceğe doğru birbirini takip ettiği kesintisiz bir süreçtir (Smith, 1998). Çelik (2002) ise zamanı, belli bir işi yapabilmek için gereksinim duyulan süre olarak, Açıklan'da(1998), arka arkaya meydana gelen olay ve olayların algılanması biçiminde ifade etmektedir. Zaman her meslekten bireyler üzerinde baskı yapan evrensel bir kaynak olarak bilinmektedir. Öyleyse, herkes zamanı akıllıca planlamak ve kullanmak zorundadır (Ünal, 2000).

Zaman yönetimi ise; başlangıcı ve ihtiyaçları belirlemek, bu ihtiyaçları karşılayabilmek için gerekli olan hedefleri oluşturmak, öncelikli işleri belirlemek ve önceliklerle zamanı, planlama, programlama ve listeleme yoluyla uyumlaştırmak olarak tanımlanmaktadır (Smythe ve Ivan, 1999). Zaman yönetiminde iki şey önem taşımaktadır. Birincisi, öncelikli olana önem verme. Bu, beklentileri ifade etmekte ve insanı öncelikleri peşinde koşmaya doğru yöneltmektedir. İkincisi ise, önemli olana öncelik vermedir. Bu ise amaçları ifade etmekte, yaşamı amaçlar doğrultusunda sürdürmeyi sağlamaktadır.

Zaman her alanda önemli olduğu gibi eğitim öğretim etkinliklerinin yapıldığı sınıflarda daha da önem kazanmaktadır. Bir ders saatinin 40-45 dakika olduğu eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler derslerinin verimliliği için sınıftaki zamanı iyi yönetmek zorundadırlar.

Bu çalışmada sınıf yönetiminde nesnel zaman üzerinde durulacaktır. Sınıf yönetiminde nesnel zaman, doğal bazı olaylar ve saat gibi araçlar yardımıyla ölçülebilen “ zamanı” ifade etmektedir(Karşlı, 2006).

A.Sınıfta Zaman Yönetimi

Sınıfta zaman yönetimi kritik bir süreçtir. Bu durum, zamanın ve sınıfın kendine özgü özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Sınıfta zaman yönetiminin amacı, eğitimin amaçlarının gerçekleştirilmesi için ders süresini etkili ve verimli kullanmaktır. Etkili zaman yönetimi öğrencileri düzenli, dengeli çalışmaya yöneltir. (Ünal, 2000). Böylece öğrenciler sınıf ortamında

bulunmaktan sıkılmazlar. Aynı şekilde öğretmenler de etkili zaman yönetimi ile, öğrencilerin yaratıcılıklarını, yeteneklerini ortaya çıkarmak için daha fazla zaman bulurlar. Öğrencilerle daha uzun süre nitelikli bir şekilde beraber olurlar. Zamanın etkili yönetimi öğrenci, öğretmen ve okul yönetimine ekonomiklik sağlamaktadır.(Erkılıç, 2006)

Sınıfta zaman yönetimi, sınıfta öğretime hazırlık, öğretme-öğrenme süreci ve öğrencilerin öğrenme sürecine katıldıkları zaman olmak üzere üç boyutta ele alınabilir (Karlı, 2006). Öğretmenin sınıfa gelmeden ve geldikten sonra neler yapacağını bilmesi ders zamanını etkili şekilde kullanmasına yardımcı olacaktır. Ders zamanını etkili kullanan öğretmenin, sınıfının “iklimi” pozitif olacaktır. Sınıfın ikliminin iyileşmesi de öğrenmenin niteliğinin artmasına fırsat sağlanmış olacaktır. (Shortt vd. 1998). Çalışmamızda sınıfta zaman yönetimi, dersten önce ve derse girişte, ders işlenişinde ve ders bitişinde olmak üzere üç aşamada ele alınacaktır.

1.Dersten Önce ve Derse Girişte Zaman Yönetimi

Dersten önce yapılan çalışmalar, sınıfta öğrenme zamanının, dersin amaçlarına uygun geçmesini amaçlar. Bu çalışmalar ağırlıklı olarak derse hazırlık çalışmalarıdır. Derse hazırlık çalışmalarının iyi yapılması sınıfta çıkabilecek her türlü engeli önceden tahmin etmede yardımcı olur. Bu da öğretmenin proaktif olmasını gerektirir. Plansızlık ve hazır olmama, çıkabilecek her türlü olumsuzluğun kaynağıdır. Bu durum öğretmenin, daha çok derse giriş aşamasında olmak üzere, dersin işleniş ve dersin bitişinde ders öncesi çalışmaları yapmasını gerektirir. Bu çalışmalar, plan yapma ve hazırlık, ders araç gereç ve kaynaklarının hazırlanması ve sınıf kurallarının tasarlanmasıdır (Erkılıç, 2006).

Plan yapma ve hazırlık: Sınıfta zamanın eğitsel amaçlar için doğru kullanımı, planlama ve zamanın etkili kullanımına bağlıdır (Başar, 2010). Plan ve hazırlık etkili bir ders için zorunludur. Bu amaçla kullanılabilir bir plan ve bu plana göre önceden hazırlık yapılmalıdır (Litvanyalı, 2004). Plan yapılırken öncelikleri açıkça belirleyen, işi çeşitlendirmeyen, konu bütünlüğü ve kurgusunu zihninde tasarlayan öğretmen zamanı etkili kullanır (Aksüt, 2003).

Öğrencilerin derse hazır gelmelerini sağlamak da burada önemli bir unsur olmaktadır. Öğrencilere önceden hazırlanmış çalışma takviminin verilmesi ve her hafta çizelgeye göre derslerin işlenmesi, ders kitapları dışında değişik kaynaklardan hazırlık yapmasını sağlayacaktır. Dersten önce yapılacak olan bu hazırlık dersin daha iyi öğrenilmesi, öğrencinin gelişmesi ve hayata hazırlanması için önemlidir (Litvanyalı, 2004). Dersten önce dersine hazırlık yaparak gelen öğrencinin dersin her aşamasında istenen davranışları yapması söz konusu olacaktır. Örneğin, öğretmene zaman

kaybettirecek gereksiz soru sormayacak, derse katkı yaparak öğrenmeyi destekleyecek, arkadaşları ile ilişkilerde sorun yaşamayacaktır.

Ayrıca öğretmenin duygusal ve fiziksel olarak derse hazır gelmesi de zaman açısından önem taşımaktadır. Öğretmen ders öncesi duygusal olarak hazırlanmalıdır (Erken, 2002). Öğretmen dersten önce oluşmuş sorunlarını sınıfa taşımamalı, sınıfın dışında bırakabilmelidir. Mesleğini, öğrencilerini sevmeyen öğretmenlerin, duygusal bir hazırbulunuşlukla sınıfa girmeleri mümkün değildir. Öğretmenin duygusal olarak dersine hazır olması, dersin etkili işlenmesine, katılımın artmasına dolayısıyla etkili zaman yönetimine olanak sağlayacaktır. (Erkılıç,2006). Öğretmenin fiziksel olarak derse hazırlığı ise, derse düzgün ve temiz bir kıyafetle gelmesi, kıyafet yönetmeliğindeki kuralları dikkate alması, derste ve laboratuvarlarda önlük giymesi (Litvanyalı, 2004) şeklinde kendisini gösterir. Öğretmenin dersten önce duygusal ve fiziksel olarak rahat olması, sınıfta oluşacak zaman kayıplarını en aza indirecek en önemli öğelerdendir.

Sınıf kurallarını belirleme ve açıklama: Öğretmen dersten önce sınıfta uyulacak kurallarla ilgili ön hazırlık yapmalıdır. Kural, davranışlarımıza yön veren, uyulması gereken ilkeler, hazır kararlar olarak tanımlanmaktadır (TDK, 1998). Sınıf açısından bakıldığında kural, öğrencilere sınıfta hangi davranışın kabul edilebilir hangi davranışın kabul edilemez olduğunu açıklayan yargı olarak açıklanmaktadır (Parsh vd.,1995). Sınıf eş zamanlı ve anlık davranışların geliştiği çok boyutlu bir ortamdır (Başar, 2010). Sınıfta istenmedik, umulmadık olay ve davranışların olma olasılığı vardır. Bu nedenle sınıf içi etkileşimin ve öğrenme öğretme sürecinin amacına yönelebilmesi için sınıf yönetiminin belli kurallara dayanması gerekir (Ünal, 2000). Derste uyulması gereken kurallar öğrencilerle birlikte belirlenmeli, tüm öğrencilere açıklanmalı ve uyulmasına özen gösterilmelidir (Edwards, 1997). Kurallar herkese aynı şekilde uygulanmalı ve tutarlı olunmalıdır. Sınıfta uygulanacak kuralların önceden belirlenmesi, hem istenmeyen davranışların azalmasını hem de zamanın uygun kullanılmasını sağlayarak (Erden, 2001), öğretmenin ve öğrencilerin işlerini kolaylaştırır (Başar, 2010).

Ders araç gereç ve kaynaklarının hazırlanması: Dersin etkili olması için plan ve kuralların belirlenmiş olması yeterli değildir. Sınıfta zamanın etkin kullanılması için öğretmenin ders sırasında kullanacağı araç gereç ve kaynaklarının önceden hazırlanması da gerekir. Ders araç ve gereçlerinin yerli yerinde olması, kolayca bulunabilmesi, akılcı kullanılması dersin akışında önemli rol oynar (Evertson vd.1997). Sınıftaki bu akış, dersin işlenişinde amaç uygulama birlikteliği sağlayarak zaman kayıplarının azalmasına, dersin etkililiğinin artmasına neden olur. Bu etkililik dersin her aşamasında önemli bir yer kapsar.

Öğretmenler ders öncesi hazırlıkların önemini bilmesine rağmen bunları yeterince yapamamaktadırlar. Bunun sonucunda da, derste zaman kayıpları ile karşılaşmakta ve zaman kayıplarının önemli bir kısmı da dersin giriş aşamasına rastlamaktadır. Örneğin, öğretmen sınıfa geldiğinde öğrencilerin derse hazır ve yerlerinde olmaması, teneffüs saatlerinin olduğundan uzun kullanılması, öğretmenin konuya geçişteki gecikmeleri, bilgisayar, projeksiyon gibi eğitsel araçların çalıştırılmaması, yoklama ve duyuruların yapılması daha çok dersin başlangıcında gerçekleşmektedir. Öğretmenler, bu durumu bilerek daha çok dersin giriş aşamasındaki zaman kayıplarını azaltmalı, zamanı üreterek tüketmelidirler.

2.Ders İşlenişinde Zaman Yönetimi

Sınıf yönetiminde etkili zaman kullanımının en kritik ögesi derste zaman kullanımudur. Çünkü ders öncesi ve sonrası hazırlıkların amacı dersin etkili ve verimli kılınmasıdır. Ders öncesi hazırlıklar ne derece iyi olursa olsun, zamanın akılcı kullanılmadığı ders verimli olmayacaktır. Etkili ve verimli ders, istendik davranışların istendik sürede kazandırılmasıdır. Bu bağlamda en önemli sorunlardan biri, sınıfta zamanın etkili kullanımudur (Erkılıç,2006).

Eğitim-öğretimde zaman kavramı ayrılmış zaman, öğretim zamanı, meşgul olunan zaman ve akademik öğrenme zamanı olmak üzere dört farklı seviyede tanımlanmaktadır. Bu seviyeler birbirinin kapsamına giren heliksi bir yapıyı gösterir. Ayrılmış zamandan akademik öğrenme zamanına gidildikçe derste kalan süre azalmaktadır (Ekici, 2007).

Ayrılmış zaman, öğretmenin belli bir konuya içerik veya etkinlik için ayırdığı toplam zaman miktarıdır. Ayrılmış zaman miktarı arttıkça öğrenmenin de arttığı belirlenmiştir. Ancak öğretimin niteliği ve zamanın verimli kullanılması ayrılmış zaman miktarından daha önemlidir. Ayrılmış zamanı etkili kullanmak için öğretmenlerin, öğretim etkinliklerinde neleri ne zaman, nasıl yapacaklarını bilmeleri, amaçlardan uzaklaşmamaları gerekmektedir. Öğretim zamanı günlük işler tamamlandıktan sonra öğretim için kalan zamandır. Günlük işler, yoklama alınması, istenmeyen davranışların önlenmesi ve giderilmesi ile ilgili yapılanlar vb.dir.

Meşgul olunan zaman, öğrencinin gerçekten aktif olarak derse katıldığı ve dikkatini derse verdiği zamandır. Başarılı ve başarısız öğrenciler öğrenme zamanlarını kullanmaları açısından karşılaştırıldığında, başarılı öğrenciler öğrenme zamanlarının %85'ini aktif kullanırken, başarısız öğrenciler öğrenme zamanlarının %40'ını kullanmaktadırlar. Ayrıca meşgul olunan zaman ile çalışma arası verme arasında öğrenci başarısı açısından ilişki vardır. Başarılı öğrenciler iş bitince ara isterken, düşük başarılı öğrenciler öğrenme etkinlikleri arasında sık sık ara istemektedirler (Ekici, 2007). Öğretmenler öğrencilerin akademik öğrenme zamanlarını artırmak

için, davranışların yönetimini gerçekleştirmeli, sınıfın ilişki düzenini kurmalı, sınıfını ders dönemi öncesi hazırlamalı, fiziksel ortamın düzenlenmesini sağlamayı gerçekleştirmesi gereklidir (Başar, 2010).

3.Ders Bitişinde Zaman Yönetimi

Öğretmen dersin sonuna doğru da zamanı iyi kullanmalıdır. Eğer zaman iyi kullanılmazsa öğrencinin teneffüs saati veya dersin erken bitirilmesi gibi durumlar oluşabilir. Bunun için öğretmen dersin sonuna doğru, o gün derste yaptıkları ile ilgili özet yapacağını, kısa cevaplı yazılı veya sözlü sorularla öğrencilerinin eksikliklerini görüp bu eksiklikleri tamamlamak için çalışmalar yapacağını, öğrenilenlerin kalıcılığını artırmak amacıyla ev ödevi vereceğini unutmamalıdır. Yapılan bu çalışmalar ve ev ödevleri ilginç, uyarıcı, yaratıcılığı, güven duygusunu, öğrenmeyi zevkli hale getirici, sıkıcı olmayan, bireysel farklılıkları göz önüne alan nitelikte olmalıdır. (Babadoğan, 1990). Ayrıca ev ödevlerinde, öğrencinin hangi kaynaklara başvuracağı söylenmeli (Smith ve Laslet, 1996), ödevler incelenmelidir. Dersin sonuna doğru ödev toplamadan oluşacak zaman kayıplarını en aza indirmek içinde ödevlerin dersten önce toplanması gerçekleştirilmelidir.(Balay, 2003).

Ayrıca öğretmenler, dersin sonuna doğru gelecek dersle ilgili gereksiz açıklamalarda bulunabilmekte, varsa ortamdaki araç gereçlerin toplanmasını isteyebilmekte, öğrencilere serbest çalışma yaptırarak zaman kayıpları da oluşturmaktadırlar. Öğretmenler, ders zamanını verimli biçimde kullanmanın ancak dersin bütünlüğü ile mümkün olduğunu unutmamalıdır. Yapması gereken çalışmaları zamanı iyi yöneterek yapan öğretmen öğrenciye değer veren öğretmendir.

Sınıfta ders süresini etkili ve verimli bir biçimde kullanılmasına engel olan olayların hangi sıklıkta ve dersin hangi sürecinde daha çok olduğunu bilinmesi gerekmektedir. Zaman kaybettiricilerin dersin başında, işlenişinde ve bitişindeki uygulamaların hangilerinden kaynaklandığının bilinmesi, karşı önlemlerin alınmasını ve ders süresinin eğitimin amaçlarına uygun olarak kullanılmasını sağlayacaktır. Böylece eğitimin niteliğinin artmasına katkı sağlanmış olacaktır.

Problem cümlesi: Alt, orta ve üst sosyoekonomik çevredeki İlköğretim okullarının 4.ve 5. sınıflarındaki, sınıf ve branş öğretmenlerine sınıfta zaman kaybettiren etkinlikler nelerdir, sınıfta zaman kaybettiren etkinlikler derse girişte, dersin işlenişinde, dersin bitişinde hangi sıklıkta oluşmaktadır.

Alt Problemler

1. Alt, orta ve üst sosyoekonomik çevredeki ilköğretim okullarının 4.ve 5. sınıflardaki sınıf ve branş öğretmenlerine sınıfta zaman kaybettiren etkinlikler nelerdir, sınıfta zaman kaybettiren etkinlikler derse girişte, dersin işlenişinde, dersin bitişinde hangi sıklıkta oluşmaktadır?

2. Alt, orta ve üst sosyoekonomik çevredeki ilköğretim okullarındaki 4. ve 5. sınıf, sınıf ve branş öğretmenleri arasında sınıfta zaman kaybettiren etkinlikler açısından farklılıklar nelerdir?

3. Alt, orta ve üst sosyoekonomik çevredeki ilköğretim okullarındaki 4. ve 5. sınıf, sınıf ve branş öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre sınıfta zaman kaybettiren etkinlikler açısından farklılıklar nelerdir?

4. Alt, orta ve üst sosyoekonomik çevredeki ilköğretim okullarındaki 4. ve 5. sınıf, sınıf ve branş öğretmenlerinin sosyoekonomik çevre özelliklerine göre sınıfta zaman kaybettiren etkinlikler açısından farklılıklar nelerdir?

II. YÖNTEM

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Veriler alan yazın taraması ile toplanmıştır. Araştırmada, alt evrendeki tüm elemanların birbirine eşit seçilme şansına sahip oldukları örnekleme türü olan oranlı örnekleme alma yöntemi (Karasar, 1995) uygulanmış ve Isparta ilindeki mahallelerin ekonomik düzeyleri eğitim müfettişleri, okul müdürleri ve mahalle muhtarlarından alınan görüşlerle belirlenerek eşit sayıda olmak üzere toplam 12 ilköğretim okulu ve bu ilköğretim okullarında branş öğretmenlerinin de derslerinin olduğu dört ve beşinci sınıflarda derse giren sınıf ve branş öğretmenlerinden oluşan toplam 39 öğretmen belirlenmiştir. 2009-2010 öğretim yılında okul deneyimi-II dersinde ilgili ilköğretim okullarındaki sınıflarda gözlem yapacak elektronik bilgisayar ve yapı öğretmeni bölümlerinde öğrenim gören 165 aday öğretmen tesadüfi olarak belirlenip gönderilmiştir. Aday öğretmenler aynı sınıfa giren sınıf ve branş öğretmenlerini 12 hafta günde en az dört saat izlemişlerdir. Branş öğretmeni olarak yabancı dil, bilgisayar, resim, beden eğitimi, müzik öğretmenleri alınmıştır.

Verilerin Toplanması ve çözümlenmesi

5 li likert tipindeki veri toplama aracı, okul deneyimi amacı ile farklı ilköğretim kurumlarına gözlem amaçlı derse giden aday öğretmenlerle 6 hafta birer saat teorik olarak girilen derslerde beyin fırtınası yöntemi kullanılarak elde edilen bilgilerden ve zaman yönetimi ile ilgili literatürlerin taranmasında oluşturulmuş ve uzman görüşü alınarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Geliştirilen ölçme aracı aynı amaçlarla farklı ilköğretim

kurumlarına giden makine eğitimi bölümü öğrencilerine iki farklı zamanda uygulanmıştır. Bu uygulamalardan elde edilen sonuçlar değerlendirilmiş faktör yükleri 50'nin üzerinde olan maddeler anket kapsamına alınmıştır. Veri toplama aracındaki 39 soru faktör analizi sonucu sınıfta zaman kaybettirici davranışları oluşturmuştur. Veri toplama aracında yer alan soruların 1-14 arası derse girişte, 15-29 arası dersin işlenişinde, 30-39 arası dersin bitişinde öğretmene zaman kaybettiren etkinliklerden oluşmuştur. Veri toplama aracının güvenilirliği $r = 0.91$ olarak test edilmiştir.

Zaman yönetimine neden olan sorunların hangi sıklıkla oluştuğunu bulmak için t testi, okullara göre zaman yönetiminde anlamlı farklılık olup olmadığını bulmak için anova testi, farklılıkların hangi okullardan kaynaklandığını bulmak için ise scheffe testi uygulanmıştır.

III. BULGULAR

Araştırma bulguları belirlenen alt problemlere göre sıralı bir şekilde verilmiştir.

Sınıf ve branş öğretmenine sınıfta zaman kaybettiren etkinliklerle ilgili bulgular;

Tablo 1: Aday öğretmen görüşlerine göre sınıf öğretmenine sınıfta zaman kaybettiren etkinlikler;

	N- 165	
	\bar{X}	S
Derse Girişte		
10-Öğretmen sınıfa geldiğinde, öğrenciler derse hazır ve yerlerinde oturuyor olmazlar.	3,00	1,0
6-Öğretmen derse başlamadan önce yönetsel duyurularla ilgili açıklamalarda bulunur.	2,62	1,0
9-Öğrenciler teneffüs saatlerini olduğundan uzun kullanırlar.	2.30	,89
Dersin İşlenişinde		
24-Öğretmen gerekli gereksiz konuşan bütün öğrencilere söz hakkı tanımaya çalışır	2.70	1.0
27-Sınıfa geç gelen öğrenciler derse adaptasyonu engeller	2.95	,71
39.Okul yönetimi tarafından çeşitli etkinliklerde görevli olan öğrencilerin çağırılması	2.52	,93
23. Ders saati içinde para toplanması, bilet satılması ve benzeri organizasyonlar yapılması	2.60	,99
29.Ses düzeni olan okullarda ders sırasında duyuru yapılması	1,64	,82
Dersin Bitişinde		
33-Öğrenciler ödevlerle ilgili gereksiz soru sorarlar	1.67	.77

Aday öğretmen görüşlerinin farklı olanları tablolara alınarak yorumlanmıştır. Aday öğretmen görüşlerine göre, sınıf öğretmenleri dersin giriş ve işleniş aşamasında kısmen de olsa sınıfta zaman kaybettiren etkinliklerle karşılaşmaktadır. Dersin giriş ve işleniş basamağındaki zaman kayıpları tablo 1 de görüldüğü gibi daha çok yönetsel kaynaklı olmasına rağmen dersin bitiş aşamasındaki zaman kaybı öğretmenin davranış yönetiminden kaynaklanmaktadır. Yönetsel kaynaklı sınıftaki zaman kayıplarının sebebi okul yönetiminin sınıf öğretmenlerini yakın hissetmesinden olabileceği gibi okul yönetiminin yetersizliğinden de kaynaklanmış olabilir.

Aday öğretmen görüşlerine göre branş öğretmenlerine sınıfta zaman kaybettiren etkinliklerle ilgili bulgular;

Tablo 2: Aday öğretmen görüşlerine göre branş öğretmenlerine sınıfta zaman kaybettiren etkinlikler;

	N- 165	
Derse Girişte	\bar{X}	S
1-Öğretmen sınıfta ders saatinden daha geç gelir.	2,69	1,0
8-Öğretmen derse giriş yapmak için konu dışına çıkar ve tekrar konuya dönmesi uzun zaman alır.	2,70	,95
9-Öğrenciler teneffüs saatlerini olduğundan uzun kullanırlar.	3,73	,84
10-Öğretmen sınıfta geldiğinde, öğrenciler derse hazır ve yerlerinde oturuyor olmazlar.	3,75	,67
3-Öğretmen yoklama yaparak zaman kaybeder.	3,20	,75
12-Sınıfta getirilen araç gereçlerin eksikliği ve araç kullanımı için gerekli donanımın bulunmaması derse başlamaya engel olur.	3,21	,74
Dersin İşlenişinde		
24-Öğretmen gerekli gereksiz konuşan bütün öğrencilere söz hakkı tanımaya çalışır.	3,74	,64
26-Ders başladıktan sonra herhangi bir sebeple sınıftan dışarı çıkmak isteyen öğrenciler dikkati dağıtır.	3,33	,6
27-Sınıfta geç gelen öğrenciler derse adaptasyonu zorlaştırır.	3,52	,70
28- Öğrencilerin kendi aralarında daha çok konuşma yapmaları.	3,43	1,06
29- Ses düzeni olan okullarda ders sırasında duyuru yapılması	1,64	,82
Dersin Bitişinde		
30- Verilen ödevle ilgili gereksiz açıklamalarda bulunma.	3,05	,91

Tablo 2 de görüldüğü gibi aday öğretmenlerin görüşlerine göre branş öğretmenlerine zaman kaybettiren etkinlikler daha çok dersin girişinde ve işlenişinde oluşmaktadır. Branş öğretmenleri, sınıf öğretmenlerinden derse girişte, işlenişte ve bitişte derste zaman kaybettiren özelliklerde ve aritmetik ortalamalarda farklılaşmaktadır. Branş öğretmenlerinin dersin girişinde, “ derse daha geç gelmeleri, derse giriş yapmak için konu dışına çıkıp konuya dönmelerinin zaman alması, derste yoklama yapmaları, öğrencilerin teneffüs saatlerini daha uzun kullanmaları, sınıftaki araç gereçlerin ve araç kullanımı için donanımın eksikliği ile karşılaşmaları ” dersin işlenişinde “ gerekli gereksiz konuşan bütün öğrencilere söz hakkı vermeleri, öğrencilerin kendi aralarında daha çok konuşmaları ” dersin bitişinde “ verilen ödevle ilgili gereksiz açıklamalarda bulunmaları” gibi durumlarla oluşan derste zaman kayıpları, branş öğretmenlerinin buldukları okul, sınıf ve öğrencileri benimseyemediklerini, özdeşleşemediklerini gösteriyor olabilir.

Aday öğretmen görüşlerine göre sınıf ve branş öğretmenlerinde genel olarak sınıfta zaman kaybettiren etkinlikler açısından farklılıklar vardır. Bu farklılıklar sınıf öğretmenlerinin daha çok okul yönetiminden kaynaklı işlerle uğraşmalarından oluşan zaman kayıpları şeklinde gözlemlenirken, branş öğretmenlerinde ise, derse girdikleri okulun araç gereç ve donanımlarını bilmeme, derse geç girerek okul yönetimini dikkate almama, öğrencilerin kendi aralarında konuşmasına ortam hazırlama ve derste yoklama yaparak öğrencileri tanımama şeklinde farklılaşmaktadır.

Aday öğretmen görüşlerine göre sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre sınıfta zaman kaybettiren etkinlikler açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 3: Aday öğretmen görüşlerine göre "sınıf öğretmenlerinin farklı sosyoekonomik çevredeki okullara göre sınıfta zaman kaybettiren etkinliklerle karşılaşp karşılaşmama ile ilgili" anova testi sonuçları;

	ALT SED İ.Ö.O	ORTA SED İ.Ö.O	ÜST SED İ.Ö.O		
Derse girişte	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	F	P
9-Öğrenciler teneffüs saatlerini olduğundan uzun kullanırlar .	2,55	2,20	2,05	6,09	,003
7-Öğretmenin derse getirdiği materyalleri kullanıma hazırlaması zamanını alır.	2,16	2,20	1,68	6,43	,002
1-Öğretmen sınıfa ders saatinden daha geç gelir.	2,52	1,83	1,70	19,16	,000
13-Henüz derse başlanmamış sınıflardan gelen gürültü dersin başlamasını geciktirir.	2,70	2,62	2,34	3,48	,033
Dersin işlenişinde					
29- Ses düzeni olan okullarda ders sırasında duyuru yapılması	1,11	1,80	2,00	5,54	,005
19- Ders işlenirken ilgi dağılması olur.	2,34	2,02	1,68	7,34	,001
21-Öğretmen, öğrencilerin anladığı konuyu anlatmaya devam eder.	2,05	2,20	2,50	,54	,009
39-Okul yönetimi tarafından çeşitli etkinliklerde görevli olan öğrencilerin çağırılması	2,35	2,20	2,55	,22	,000
26-Öğretmen dersi erken bitirir. Başka işler yapar.	2,95	2,54	2,05	2,397	,010
Ders bitişinde					

* p<0.05

Tablo 3'te de görüldüğü gibi, sınıf öğretmenlerinde sınıfta zaman kaybettirici etkinliklerin okulların bulunduğu sosyoekonomik çevreye göre farklılaştığı görülmektedir. Aynı zamanda farklı sosyoekonomik çevreye sahip okulların ortalamaları birbirlerine yakın olmakla birlikte alt

sosyoekonomik çevreye sahip okullardaki sınıf öğretmenleri sınıfta zaman kaybettirici etkinlikler bakımından orta ve üst sosyoekonomik çevreye sahip okullara göre daha olumsuz olarak gözlenmiştir. Üst sosyoekonomik çevreye sahip okullarda öğretmenlerin “öğrencilerin anladığı konuyu anlatmaya devam etmede” ” çeşitli etkinliklerde görevli öğrencilerin sınıftan çağırılmasında” ve “ders sırasında sesli duyuru yapılması” konularında sınıfta daha fazla zaman kaybı yaşarken, alt sosyoekonomik çevreye sahip okullarda “dersin erken bitirilmesi” “diğer sınıflardan gelen gürültü” ve “teneffüs saatlerinin olduğundan uzun kullanılması” konularında zaman kaybettiricilerle karşılaştığı görülmüştür. Alt ve üst sosyoekonomik çevreye sahip okullarda yaşanan bu farklılıkların kaynağı; okulların konumları, fiziksel özellikleri, olanakları, donanımı, yönetim biçimi, öğrenci özellikler olabilir.

Tablo 4: Aday öğretmen görüşlerine göre sınıf öğretmenlerinin okullara göre sınıfta zaman kaybettiren etkinlikler açısından karşılaştırması, farklılık gözlenen okul türleri ile ilgili Scheffe testi bulguları

9-Öğrenciler teneffüs saatlerini olduğundan uzun kullanırlar .	Alt SED İ.Ö.O	Orta SED İ.Ö.O	-,46000
		Üst SED İ.Ö.O	-,76000(*)
	Orta SED İ.Ö.O	Alt SED İ.Ö.O	,46000
		Üst SED İ.Ö.O	-,30000
	Üst SED İ.Ö.O	Alt SED İ.Ö.O	,76000(*)
		Orta SED İ.Ö.O	,30000
19- Ders işlenirken ilgi dağılıması olur.	Alt SED İ.Ö.O	Orta SED İ.Ö.O	,48000(*)
		Üst SED İ.Ö.O	1,12000(*)
	Orta SED İ.Ö.O	Alt SED İ.Ö.O	-,48000(*)
		Üst SED İ.Ö.O	,64000(*)
	Üst SED İ.Ö.O	Alt SED İ.Ö.O	-1,12000(*)
		Orta SED İ.Ö.O	-,64000(*)

* $p < 0.05$

Tablo 4’de aday öğretmen görüşlerine göre sınıf öğretmenlerinin okulların bulunduğu sosyoekonomik çevreye göre sınıfta zaman kaybettiren etkinlikler açısından hangi çevreye sahip okullarda farklılıkların olduğu görülmektedir. Aday öğretmen görüşlerine göre, “öğrenciler teneffüs saatlerini olduğundan uzun kullanırlar” konusunda alt sosyoekonomik çevreye sahip okullarla üst sosyoekonomik çevreye sahip okullar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Alt sosyoekonomik çevreye sahip okullardaki öğrenciler teneffüs saatlerini olduğundan uzun kullanarak daha çok zaman kaybettirdikleri belirlenmiştir.

Aday öğretmenlerin görüşlerine göre “ders işlenirken ilgi dağılması olur konusunda”, alt sosyoekonomik çevreye sahip okullar ile orta sosyoekonomik çevreye sahip okullar; orta sosyoekonomik çevreye sahip okullar ile alt sosyoekonomik çevreye sahip okullar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu konuda en çok zaman kaybı yaşanan okullar olarak alt sosyoekonomik çevreye sahip okullar, en az zaman kaybı olan okullar ise üst sosyoekonomik çevreye sahip okulların olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5: Aday öğretmen görüşlerine göre branş öğretmenlerinin farklı sosyoekonomik çevredeki okullara göre sınıfta zaman kaybettiren etkinliklerle karşılaşp karşılaşmama ile ilgili” anova testi sonuçları;

	ALT SED İ.Ö.O	ORTA SED İ.Ö.O	ÜST SED İ.Ö.O		
Derse girişte	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	F	P
1-Öğretmen sınıfa ders saatinden daha geç gelir.	3.10	2.95	2.00	15,95	,00
8-Öğretmen derse giriş yapmak için konuyu diğer konularla ilişkilendirmeye çalışırken ders dışına çıkar, konuya dönmesi zaman alır.	3.30	2.50	2.10	21,59	,00
Ders işlenişte					
27-Sınıfa geç gelen öğrenciler derse adaptasyonu zorlaştırır.	3.10	2,83	2.43	9,72	,00
19-Öğretmen dersi işlerken konu dışına çıkar, gereğinden çok uzar.	3,16	2.25	2.06	17,91	,00
24-Öğretmen gerekli gereksiz bütün öğrencilere söz hakkı tanımaya çalışır.	3,63	3.23	3.23	4,39	,00
25-Ders saati içinde öğrencilerin kendi aralarında konuşması.	3,60	2,86	2,93	11,13	,00
Dersin bitişinde					
31-Öğretmen verdiği ödev hakkında gereksiz açıklamalarda bulunur.	2.80	3,16	3.00	19,51	,00
32-Laboratuarda ve uygulamalı derslerden sonra kullanılan malzemeler dersin sonuna doğru temizlenip, düzenlenir.	1.76	1.00	1.00	19,57	,00
33-Derste kullanılan öğretim materyalleri (Bilgisayar, harita, maket vb...)ders sonuna doğru toparlanır.	3,20	3,23	2,23	15,10	,00
34-Öğretmen dersi erken bitirir.	2,85	2,10	1.90	9,53	,00
35-Öğrenciler verilen ödevler hakkında öğretmene gereksiz sorular yöneltirler	2,10	3,06	3.15	13,76	,00
37-Öğrenciler dersten erken çıkmak için izin isterler.	2,00	3,12	3,36	14,97	,00

p<0.05

Tablo 5’ de görüldüğü gibi branş öğretmenlerinde de sınıfta zaman kaybettirici etkinlikler bakımından bulunulan sosyoekonomik çevrelere göre farklılık bulunmuştur. Bu fark dersin giriş, işleniş ve bitiş basamaklarında alt sosyoekonomik çevreye sahip okullarda, orta ve üst sosyoekonomik çevredeki okullardan daha fazladır. Üst sosyoekonomik çevreye sahip okullarda “öğrenciler verilen ödevler hakkında öğretmene gereksiz sorular yöneltirler” konusunda sınıfta daha fazla zaman kaybı yaşarken alt sosyoekonomik çevreye sahip okullarda ise, “öğretmenin gerekli gereksiz bütün öğrencilere söz hakkı tanımaya çalışması”, “ders saati içinde öğrencilerin kendi aralarında konuşması”, “öğretmenin sınıfa ders saatinden daha geç gelmesi”, “öğretmenin dersi işlerken konu dışına çıkması ve konunun gereğinden daha çok uzaması” konularında zaman kaybettiricilerle daha çok karşılaşıldığı görülmüştür.

Tablo 6: Aday öğretmen görüşlerine göre “branş öğretmenlerinin farklı ekonomik çevredeki okullara göre sınıfta zaman kaybettiren etkinlikler açısından karşılaştırmasında”, farklılık gözlenen okul türleri ile ilgili Scheffe testi sonuçları:

8-Öğretmen derse giriş yapmak için konuyu diğer konularla ilişkilendirmeye çalışırken ders dışına çıkar ve tekrar konuya dönmesi uzun zaman alır.	Alt SED	ORTA SED İ.Ö.O	-1,10000(*)
	İ.Ö.O	ÜST SED İ.Ö.O	-,90000(*)
	ORTA SED İ.Ö.O	ALT SED İ.Ö.O	1,10000(*)
		ÜST SED İ.Ö.O	,20000
	ÜST SED İ.Ö.O	ALT SED İ.Ö.O	,90000(*)
		ORTA SED İ.Ö.O	-,20000
19-Öğretmen dersi işlerken konu dışına çıkar ve konu gereğinden daha çok uzar.	Alt SED	ORTA SED İ.Ö.O	-1,00000(*)
	İ.Ö.O	ÜST SED İ.Ö.O	-1,10000(*)
	ORTA SED İ.Ö.O	ALT SED İ.Ö.O	1,00000(*)
		ÜST SED İ.Ö.O	-,10000
	ÜST SED İ.Ö.O	ALT SED İ.Ö.O	1,10000(*)
		ORTA SED İ.Ö.O	,10000
1-Öğretmen sınıfa ders saatinden daha geç gelir.	Alt SED	ORTA SED İ.Ö.O	,46667
	İ.Ö.O	ÜST SED İ.Ö.O	1,46667(*)
	ORTA SED İ.Ö.O	ALT SED İ.Ö.O	-,46667
		ÜST SED İ.Ö.O	1,00000(*)
	ÜST SED İ.Ö.O	ALT SED İ.Ö.O	-1,46667(*)
		ORTA SED İ.Ö.O	-1,00000(*)

Tablo 6’da görüldüğü gibi aday öğretmenlerin görüşlerine göre, branş öğretmenlerinde sınıfta zaman kaybettirici etkinlikler bakımından; “öğretmen derse giriş yapmak için konuyu diğer konularla ilişkilendirmeye çalışırken ders dışına çıkma ve tekrar konuya dönmesinin uzun zaman alması”, “öğretmenin dersi işlerken konu dışına çıkması ve konuyu gereğinden daha çok uzatması” ve “sınıfta ders saatinden daha geç gelmesi” konularında alt sosyoekonomik çevreye sahip okullar orta ve üst düzey çevreye sahip okullara göre sınıfta daha fazla zaman kaybettiricilerle karşılaşmaktadır. Branş öğretmenlerinin alt sosyoekonomik düzeye sahip okulların sınıflarında yaşadıkları sorunların fazla olması, öğretmenlerin gelişmemiş bölgelerdeki okullara göre yetiştirilmemiş olmasından da kaynaklanıyor olabilir.

Genel olarak değerlendirildiği zaman alt orta ve üst sosyoekonomik çevreye sahip okullarda yaşanan farklılıkların kaynağı; okulların konumları, fiziksel özellikleri, olanakları, donanımı, yönetim biçimi, öğrenci özellikleri de olabilir.

IV. TARTIŞMA ve SONUÇ

Aday öğretmenlerin görüşlerine göre, “sınıf öğretmenlerine” sınıfta zaman kaybettiren etkinlikler kısmen dersin işlenişinde, branş öğretmenlerine zaman kaybettiren etkinlikler ise sıklıkla dersin girişinde ve işleniş aşamasında meydana gelmektedir. Branş öğretmenlerinin dersin giriş ve işleniş basamağında yaşadığı zaman kaybettirici etkinlikler “deste yoklama yapma, öğrencilerin gerekli gereksiz konuşmalarına izin verme” “derse geç gelme”, “öğrencilerin kendi aralarında konuşmalarına izin verme”, “tenefüs saatlerini olduğunda uzun kullanma gibi alanlarda sınıf öğretmenlerinden farklılaşmaktadırlar.

Aday öğretmenlerin daha çok branş öğretmenlerinde gördükleri “sınıfta ders saatinden daha geç gelme”, “tenefüs saatlerini uzatma”, “görevli öğrencilerin derslerinden çağırılması”, “ders sırasında duyuru yapılması”, “sınıftaki donanım yetersizliği” gibi yaşanan zaman kaybetme durumları okul yönetiminden kaynaklı zaman kaybettiricilerdir. Okul yönetimleri bu tür olaylara ortam hazırlamamalıdır. Okul yöneticileri, okuldaki eğitim öğretimin nitelikli olarak işlemlerinden sorumludurlar. Okul yönetimleri dersten öğrenci çağırılmasına, ses düzeni ile ders sırasında duyuru yapılmasına, tenefüs saatlerinin uzatılmasına, acil bir durum olmadıkça izin vermemelidir. Sınıfta zamanın etkili şekilde kullanımı okul yönetiminin kalitesi ile de ilişkilidir. Olanakların üretimi, dağıtımı, kullanımı, düzeni, okul yönetiminin kalitesine göre değişir, bu kalite oranında sınıf yönetimine yansır (Başar, 2010). Yönetici okulun nasıl çalıştığını izlemek ve yönlendirmek zorundadır. Çünkü Gümüşeli’nin de (2002) ifade ettiği gibi, okul müdürünün önemi üstlendiği yönetim

görevinden kaynaklanmaktadır. Bursalıoğlu'na (1997) göre bu görev, okulu amaçlarına uygun olarak yaşatmaktır. Okul yöneticilerinin yukarıda belirtilen istenmeyen davranışları yaşatmaması için belli yönetsel davranışları göstermesi gerekmektedir. ABD, İngiltere, Avustralya gibi gelişmiş ülkelerde okul yöneticiliği profesyonel bir meslek olarak algılanmakta; okul yöneticilerinin lisans ve lisansüstü düzeyde yetiştirilmesi ve mesleğe başladıktan sonra da hizmet içi eğitim programları ile geliştirilmeleri amacıyla eğitim politikaları oluşturulmaktadır. Ne yazık ki Türkiye'de yönetim işlerinin bir uzmanlık alanı, yönetimin de bir meslek olduğu görüşü yaygın değildir (Başaran, 2008). Sarıca (2006) araştırmasında, ilköğretim okulu müdürlerinin, yönetim konusunda mesleki bilgi ve beceriler açısından yetersiz olduğu ve bundan dolayı sorunlar yaşadığını ifade etmektedir. Okul yönetiminin başarısı, okul politikalarının ve kurallarının uygulanması sürecinde gösterilen etkili yönetim ve liderliğe de bağlıdır. Sammons vd. (1995) ve Southworth'un da (1995) belirttiği gibi, müdürler okulda "amaçlı" bir liderlik sergilemelidir. Amaçlı liderliği uygulayan okul müdürü okulun gereksinimlerini anlar, okul çalışmalarına etkin olarak katılır, okulda eğitim ve öğretimin kalitesini etkiler ve okul çevresinde ve sınıflarda ne olup bittiğinin farkında olur.

Başta okul yönetimi ve öğretmenler olmak üzere tüm eğitim paydaşları okulda işbirliği yapmalı (Julian, 1994) sınıflardaki eğitimin niteliğinin artmasına katkıda bulunmalıdır. Ancak ilköğretim okullarında daha çok branş öğretmenlerinde öne çıkan dersin giriş ve işleniş aşamalarındaki zaman kaybettiriciler sınıftaki eğitimin niteliğinin düşmesine etki etmektedir. "Öğretmen sınıfa geldiğinde öğrencilerin derse hazır olmaması", "derse başlamadan önce yönetsel duyurularla ilgili açıklamalar yapılması", "girdiği her derste yoklama yapılması", "gerekli gereksiz konuşanlara söz verilmesi", "teneffüs saatlerini uzun kullanılması", gibi zaman kaybettiricilerin branş öğretmenlerinde görülmesi sınıf yönetimindeki eksikliklerinden, sınıf öğretmenleri kadar okulda bulunmamalarından, mesleği seçim sebeplerinden, öğretmenin kişiliği, sosyal sınıfı ve çalıştığı okuldaki çeşitli öğelerden kaynaklanmış olabilir. Öğretmenler okul denilen sosyal sistemin en stratejik parçası olduğunu unutmamalıdır. Öğretmenler mesleğin değer sistemine (Bursalıoğlu, 1997), yönetmeliklere, sınıf kurallarına, pedagojik ilkelere göre davranmak zorundadırlar.

Daha çok branş öğretmenlerinin sınıfta karşılaştıkları bu tür zaman yönetim sorunlarının giderilmesi için onlara sınıf yönetiminin davranış, plan program, fiziksel ve ilişkileri düzenleme boyutlarında (Başar, 2010) çalışmalar yapılmalıdır. Öğretmen eğer, ders dönemi öncesi sınıfta hangi düzenlemeler yapacağını, sınıftaki ilişkileri, sınıfın öğretim ortamını, sınıftaki istenmeyen öğrenci davranışlarını nasıl yöneteceğini, öğrencileri nasıl motive edeceğini, sınıf kurallarını nasıl belirleyeceğini bilirse sınıfta

oluşacak her türlü zaman kaybettirici ile baş edebilir. Sınıf yönetimini bütün boyutlarını bilen ve uygulayabilen öğretmen de sınıfta oluşabilecek zaman kaybettiricilerle daha az karşılaşacak ve öğrencilerine daha fazla zaman ayırabilecektir.

Sınıf öğretmenlerinde, sınıfta zaman kaybettirici etkinliklerde, okulların bulunduğu sosyoekonomik çevreye göre farklılıklar bulunmuştur. Farklı sosyoekonomik çevreye sahip okulların ortalamaları birbirlerine yakın olmakla birlikte, alt sosyoekonomik çevreye sahip okullardaki sınıf öğretmenleri, sınıfta zaman kaybettirici etkinliklerle daha çok karşılaşmaktadır. Üst sosyoekonomik çevreye sahip okullardaki sınıf öğretmenleri, “öğrencilerin anladığı konuyu anlatmaya devam etmede” ,” çeşitli etkinliklerde görevli öğrencilerin sınıftan çağırılmasında” ve “ders sırasında sesli duyuru yapılması” konularında sınıfta daha fazla zaman kaybı yaşarken, alt sosyoekonomik çevreye sahip okullardaki sınıf öğretmenleri, “dersin erken bitirilmesi” “diğer sınıflardan gelen gürültü” ve “teneffüs saatlerinin olduğundan uzun kullanılması” konularında zaman kaybettiricilerle karşılaşmaktadır.

Alt ve üst sosyoekonomik çevreye sahip okullardaki sınıf öğretmenlerinin karşılaştığı zaman kaybettiriciler de çoğunlukla “okul yönetimi” kaynaklıdır.

Sınıf öğretmenlerinde, “öğrenciler teneffüs saatlerini olduğundan uzun kullanırlar” konusunda, alt sosyoekonomik çevreye sahip okullarla üst sosyoekonomik çevreye sahip okullar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Alt sosyoekonomik çevreye sahip okullardaki öğrenciler teneffüs saatlerini uzun kullanarak derslerinde daha çok zaman kaybetmektedirler.

“Ders işlenirken ilgi dağılması olur konusunda” ise alt sosyoekonomik çevreye sahip okullar ile orta sosyoekonomik çevreye sahip okullar; orta sosyoekonomik çevreye sahip okullar ile alt sosyoekonomik çevreye sahip okullar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu konuda en çok zaman kaybı yaşanan okul alt sosyoekonomik çevreye, en az zaman kaybı yaşanan okul ise üst sosyoekonomik çevreye sahiptir. Alt sosyoekonomik çevredeki okul öğrencilerinin ilgi dağılmasının sebebi, öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal özelliklerinden, teneffüs saatlerini olduğundan uzun kullanmaları ise, okul ve öğretmenin yönetim anlayışından oluşmuş olabilir.

Branş öğretmenlerinde de sınıfta zaman kaybettirici etkinliklerde sosyoekonomik çevrelere göre farklılık bulunmuştur. Bu fark dersin giriş, işleniş ve bitiş basamaklarında alt sosyoekonomik çevreye sahip okullarda, orta ve üst sosyoekonomik çevredeki okullardan daha fazladır. Üst sosyoekonomik çevreye sahip okullarda “öğrenciler verilen ödevler hakkında öğretmene gereksiz sorular yöneltirler” konusunda sınıfta daha

fazla zaman kaybı yaşarken, alt sosyoekonomik çevreye sahip okullarda ise,” “öğretmenin gerekli gereksiz bütün öğrencilere söz hakkı tanımaya çalışması”, ”ders saati içinde öğrencilerin kendi aralarında konuşması”, ” öğretmenin sınıfa ders saatinden daha geç gelmesi”, ” öğretmenin dersi işlerken konu dışına çıkması ve konunun gereğinden daha çok uzaması” gibi zaman kaybettiricilerle daha çok karşılaşmışlardır. Sosyoekonomik çevre etkenlerinden kaynaklanan sınıftaki zaman kaybettiricilerde, yöneticilerle ilgili “yönetimsel etkiler” daha az, öğretmenle ilgili “sınıf yönetimi eksiklikleri” nin daha çok etkili olduğu görülmüştür.

Branş öğretmenlerinde “dersin girişinde konuya geçişin uzun zaman alması ”, “konunun gereğinden daha çok uzatılması” “sınıfa ders saatinden daha geç gelinmesi” konularında alt sosyoekonomik çevreye sahip okullar, orta ve üst düzey çevreye sahip okullara göre daha fazla zaman kaybettiricilerle karşılaşmaktadır. Hem branş hem de sınıf öğretmenlerinin alt sosyoekonomik çevreye sahip okulların sınıflarında yaşadıkları zaman kaybettiricilerle fazla karşılaşmaları, öğretmenlerin gelişmemiş bölgelerdeki okullara göre yetiştirilmemiş olmasından kaynaklanmış olabilir. Gümüşeli'nin (2002) araştırma sonuçlarına göre de okul müdürlerinin okul yönetiminde karşılaştıkları sorunlar görev yaptıkları okullara ve okulların bulunduğu coğrafi bölgeye, kır-kent okulu oluşu ile buldukları yerin gelişmişlik düzeyine göre farklılaşmıştır. Alt orta ve üst sosyoekonomik çevreye sahip okullarda yaşanan farklılıkları, okulun bulunduğu ekonomik çevre, okulun olanakları, yönetici, öğretmen ve öğrenci yeterlikleri etkilemektedir.

Sınıfta zaman kaybettiren etkinliklerin sınıf öğretmenlerine göre branş öğretmenlerinde daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebebi branş öğretmenin sınıf öğretmenine göre o sınıfta bulunma ve öğrencileri tanıma zamanının daha az olması etkili olmuş olabilir.

Sınıf öğretmenlerinde sınıfta zaman kaybettiren etkinliklerin sıklığı bakımından yapılan cinsiyet karşılaştırmasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Sonuç olarak, ilköğretim okullarında sınıfta zaman kaybettiricilerle hem sınıf öğretmenleri hem de branş öğretmenleri karşılaşmaktadır. Zaman kaybettiriciler daha fazla branş öğretmenlerinin derslerinde ve alt sosyoekonomik çevreye sahip okullarda oluşmaktadır. Sınıftaki zaman kaybettiricilerle öğretmenler daha çok dersin işleniş aşamasında karşılaşmaktadırlar. Sınıftaki zaman kaybettiricilerin oluşmasındaki yönetici ve öğretmen rolünü azaltmak için öğretmen yetiştiren fakültelerin programlarındaki sınıf yönetimi ve okul yönetimi dersleri örnek olaylarla desteklenerek işlenmelidir. Böylece, sınıfta yaşanabilecek zaman

kaybettiriciler hakkında yeterli bilgiye sahip öğretmen adayları, kendilerine daha çok güvenecek ve daha az zaman kaybı ile karşılaşacaklardır.

Ayrıca, sınıfın yöneticisi olan öğretmen, sınıfta öğrenme zamanını, öncelikle öğrencilerine cesaret vermek, ilgi göstermek, öğrencilerin korkularını dağıtmak, kendilerine güvenmelerini sağlamak, kalplerinde umut uyandırmak için harcamalıdır. Araştırmada daha çok üzerinde durulan nokta öğretmenin ders dönemi öncesi yapması gereken hazırlıkları yapmamasından, dönemin ilk derslerinde öğrencilerle beraber kuralları belirlememesinden ve okul yöneticilerinin görevlerini yapmamasından kaynaklanan öğretim zamanında oluşan kayıplardır. Tabii ki öğretmen öğrencilerine dersin başında selam vermeli, onlara soruları ile ilgili zaman ayırmalı, tenneffüs zamanlarını kullandırmalıdır. Derste dersten başka bir şeyle ilgilenmemeli gibi bir düşüncenin doğru olmadığı bilinmelidir. Çünkü hiçbir ders, sadece ders anlatılarak işlenemez (Karşlı,2006). İşlenirse sıkıcı, monoton hale gelir ve etkili olmaz. Sınıfta öğrenme zamanında sadece formal bir biçimde dersle ilgili bilgiler verilir, öğrencilere cesaret verilmezse, sempati ve ilgi gösterilmezse, öğrencilerin kaygıları giderilmezse, kendilerine güvenmeleri sağlanmazsa, kalplerinde umut uyandırılmazsa asıl zaman israfının bu şekilde oluşacağı da hiçbir zaman unutulmamalıdır. İlköğretim okullarında sınıfta zaman kaybettiren etkinliklere ve gelecekte yapılacak benzer benzer araştırmalara yönelik öneriler;

1. Sınıfta uygulanacak kurallar sınıf öğretmeni ve branş öğretmeninde birlik olduğu bir ortamda öğrencilerle birlikte belirlenmelidir.
2. Branş öğretmenlerinin okul yönetimi, sınıf öğretmenleri ve öğrencilerle kaynaşması için etkinlikler düzenlenmelidir.
3. Derste kullanılan öğretim materyalleri dersten önce hazırlanıp, ders bitiminden sonra toparlanmalıdır.
4. Aday öğretmenlerin, farklı sosyoekonomik çevredeki okullarda karşılaşacakları durumlara göre yetişmeleri sağlanmalıdır.
5. Öğretmenler para toplama, bilet satma gibi işleri ders sonlandıktan sonra yapmalıdırlar.
6. Okul yönetimleri ders başladıktan sonra acil durumlar dışında sınıflardan öğrenci çağdırtmamalı ve sesli anons yaptırmamalıdır.
7. Öğretmenler öğrencilerine otokontrol alışkanlığı kazandırmalıdır.
8. Öğretmen sınıfa zamanında gelmelidir. Tenneffüs saatini uzatmamalıdır.
9. Öğretmen dersi işlerken konu dışına çıkmamalıdır.
10. Ödevler ders bitiminden sonra kontrol edilmelidir.

11. İlköğretim okullarında sınıfta zaman kaybettiren etkinlikler diğer öğretim kademelerinde de araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Açıklım, A., Toplumsal kurumsal ve teknik yönleriyle okul yöneticiliği, Pegem yayıncılık, s.113 Ankara,1998.
- Aksüt, M., Derslerle İlgili Süre Kullanımı. Sınıf Yönetimi (Editör:Zeki Kaya), Pegem A Yayıncılık, s.158, Ankara, 2003.
- Babadoğan, C., Ev Ödevlerinin Eğitim Programı İçindeki Yeri, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, (23) 2 , s.745-767. Ankara, 1990.
- Balay, R., 2000li Yıllarda Sınıf Yönetimi. Sandal Yayınları, s.105, Ankara, 2003.
- Başar, H., Sınıf Yönetimi, Pegem A Yayıncılık, s.70-82, Ankara, 2010.
- Başaran, İ. E., Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi, Ekinoks, s.105, Ankara, 2008,
- Bursalıoğlu, Z., Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış, Pegem A. Yayıncılık, s.32-42, Ankara, 1997.
- Celep, C., Sınıf Yönetimi ve Disiplin, Anı Yayıncılık, Ankara,2002.
- Cruisbank,D., The Act of Teaching. McGraw-Hill İnc., s. 87, Newyork, 1995.
- Çelik, V., Sınıf Yönetimi, Nobel Yayıncılık, s.100, Ankara, 2002.
- Edwards, C., Classroom Discipline Management, (2end ed.) Prentice Hall Inc ,New Jersey, 1997.
- Ekici, G., Sınıf Yönetimi: Öğretim yönetimi, (Editör. Emin Karip), Pegem A Yayıncılık, s.102-103, Ankara, 2007.
- Ekici, G., Sınıf Yönetimi: Sınıfta Zaman yönetimi, (Editör. Şule Erçetin, M.Çağatay Özdemir), Asil Yayıncılık, s.163, Ankara, 2004.
- Erden, M., Sınıf Yönetimi,Alkım Yayınevi, s.150, İstanbul, 2001.
- Erken V., Sınıf Yönetimi: Öğretenin Kitabı, Berikan Basım Yayın, s.59, Ankara, 2002.
- Erkılıç, T. A., Zaman Yönetimi. Etkili Sınıf Yönetimi (Editör:Hüseyin Kıran),Anı Yayıncılık, s.128-129, Ankara, 2006.
- Evertson E. vd., Classroom Management for elementary teachers, Allyn & Bacon, pp. 4, Boston. 1997.

- Francis Smythe J. A. - T. Robertson Ivan, "On The Relationship Between Time Management and Time Estimation", *British Journal of Psychology*, (90), pp.333, 1999.
- Gümüşeli, A.İ., 2001 Yılında İlköğretim Okulu Müdürleri: Çalışma Ortam ve Koşulları, Sorunları, Bireysel ve Mesleki Özellikleri, Yıldız Teknik Üniversitesi Vakfı Yayınları, s.3, İstanbul, 2002.
- Julian D., Planning for collaborative neighborhood problem-solving: a review of the literature, *Journal of Planning Literature*, pp.3-11, 1994.
- Karasar, N., Bilimsel araştırma yöntemi. 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık.Ltd, s.113, Ankara, 1995.
- Karlı, M. D., Sınıfta Öğrenme Zamanının Yönetimi. (Editörler: Mehmet Şişman- Selahattin Turan).Sınıf Yönetimi, Öğreti Yayıncılık, s. 102, Ankara, 2006.
- Livatyalı H., Zaman Yönetimi ve Okul. Sınıf Yönetimi, Eğitim Kitabevi Yayınları, s.306, Konya, 2004.
- Parsh M. vd., Teaching As Decision Making.Succesful Practices fort he Elementary Teacher, Longman Publisher, USA, pp.300, 1995.
- Sammons P. V. , Key characteristics of effective schools a review of school effectiveness research, A Report by the Institute of Education for the Office for Standards in Education. London, 1995.
- Sarıca S., İlköğretim Okulu Müdürlerinin Okul Yönetiminde Karşılaştıkları Yönetimsel Sorunlar, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006.
- Shortt T. L. vd., Black Scheduling Can enhance schol climate. *Educational Leadership*. (56) 4, pp.76- 81, 1988.
- Smith C.J. Laslet R., Effective Classroom Management:A Techer Guide.2nd Edition, Routledge, pp.29, New York, 1996.
- Smith Jane, Daha İyi Nasıl Zaman Yönetimi. (Çev.A.Çimen.), Timaş Yayınları, İstanbul, 1998.
- Southworth G., Looking into Primary Headship. Lewes, Falmer Press. 1995.
- TDK, Türkçe Sözlük. Türk Tarih Kurumu Basımevi. S.29, Ankara, 1998.
- Teyfur M. Çelikten M., Yapılandırıcı sınıf yönetim kuralları. Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Sınıf Yönetimi (Edt.Mustafa Çelikten), Anı Yayıncılık, s.193-194, Ankara, 2008.
- Ünal S. - Ada S., Sınıf Yönetimi, Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları, s.80- 85, İstanbul, 2000.